

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 3 Bewegen of bewogen worden

13 maximumscore 3

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg hoe Spinoza's opvatting over de vrije wil aansluit bij het mechanistische wereldbeeld: elke beweging van een lichaam heeft een externe oorzaak 1
- een uitleg van wat het verschil is tussen het teleologische en het mechanistische wereldbeeld 1
- aan de hand van een voorbeeld 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- De wetenschappelijke ontwikkelingen in de tijd van Spinoza leidden tot een mechanistisch wereldbeeld waarin alle beweging ontstaat door een externe oorzaak 1
- De mechanische visie op de natuur werd ontwikkeld tijdens de wetenschappelijke revolutie. Voor die tijd had men de natuur altijd als een bezielde wereld beschouwd: Aristoteles begreep alle verandering in de natuur als het streven naar een bepaald doel (teleologisch wereldbeeld) 1
- Met de wetenschappelijke revolutie ging men proberen om natuurlijke verschijnselen te beschrijven met wiskundige formules. De natuur werd vergeleken met een klok: een ingewikkeld mechanisme van bewegende delen, maar zonder innerlijke neiging of bezieling (mechanistisch wereldbeeld). Dit beschrijvingsmodel wordt ook gehanteerd door Spinoza in tekst 7 met betrekking tot een steen. Bij Aristoteles streefde een steen echter ook een bepaald doel na, namelijk zo dicht mogelijk bij de aarde zijn alwaar de steen zijn positie in de natuurlijke orde vindt 1

14 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg hoe Descartes de vrije wil een plaats geeft in zijn mechanistische kijk op de natuur: door de ziel te onderscheiden van het mechanische lichaam 1
- een uitleg tot welk probleem dit leidt: het interactieprobleem 1

Vraag	Antwoord	Scores
	<p>voorbeeld van een goed antwoord:</p> <ul style="list-style-type: none"> Volgens Descartes bestaat de mens uit enerzijds een mechanistisch lichaam dat ruimte inneemt en anderzijds uit een denkende geest die geen ruimte inneemt. Het lichaam bestaat uit materie en is daarom onderworpen aan mechanische principes. De geest is een denkende substantie en in staat om bewuste gedachten te hebben en bewust iets te willen Dit substantiedualisme leidt tot het interactie-probleem: als de geest een aparte substantie is die onafhankelijk van het lichaam bestaat, hoe kunnen ze elkaar dan beïnvloeden? 	<p>1</p> <p>1</p>
15	maximumscore 2	
	<p>Een goed antwoord bevat de volgende elementen:</p> <ul style="list-style-type: none"> een uitleg hoe de ledematen van een lichaam door zintuiglijke gewaarwording in beweging kunnen worden gebracht: door animale geesten gebaseerd op een toelichting welke twee verschillende gewaarwordingen Descartes onderscheidt: die van het lichaam en die van de ziel 	<p>1</p> <p>1</p>
	<p>voorbeeld van een goed antwoord:</p> <ul style="list-style-type: none"> Descartes onderscheidt gewaarwordingen van het lichaam van die van de ziel. De gewaarwording die de ziel veroorzaakt hebben betrekking op de ziel zelf. Ze betreffen immateriële zaken als de wil. De gewaarwordingen van het lichaam betreffen natuurlijke behoeften en het voelen van pijn en warmte Het lichaam kan zonder tussenkomst van de ziel reageren op gewaarwording van objecten buiten onszelf door de animale geesten. Dit zijn de kleinste stoffelijke deeltjes die door de hersenen worden binnen gelaten. Zij reageren door associaties en gewoonten op zintuiglijke waarnemingen, zoals ook dieren dat doen 	<p>1</p> <p>1</p>
16	maximumscore 4	
	<p>Een goed antwoord bevat de volgende elementen:</p> <ul style="list-style-type: none"> een verklaring hoe we met onze gedachten ons lichaam kunnen bewegen volgens de identiteitstheorie: gedachten zijn hersentoestanden een uitleg wat (substantie-)monisme inhoudt: er bestaat slechts één substantie twee kritiekpunten op de identiteitstheorie; te kiezen uit: (per juist weergegeven kritiekpunt 1 scorepunt toekennen) <ul style="list-style-type: none"> De vraag is hoe kan een bewuste gedachte als proces identiek zijn aan een hersentoestand? Als een gedachte ergens over gaat, waar gaat dan een hersentoestand over? Hoe kunnen hersentoestanden zorgen voor zelfbewustzijn? 	<p>1</p> <p>1</p> <p>2</p>

Vraag	Antwoord	Scores
	<p>voorbeeld van een goed antwoord:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Omdat gedachten hersentoestanden zijn, kunnen ze direct ons lichaam aansturen en in beweging brengen 1 • (substantie-)monisme: er is maar één substantie: de geest valt op een of andere manier samen met het lichaam. Hoewel het wellicht anders lijkt, zijn achter de alledaagse ervaring lichaam en geest identiek. De identiteitstheorie zegt in dit verband dat gedachten hersentoestanden zijn, niets meer en niets minder: ze vallen samen 1 • Kritiekpunt kan zijn (met een maximum van 2 scorepunten): 2 <ul style="list-style-type: none"> – Dat de vraag overblijft wat het nu betekent dat een gedachte een hersentoestand is. Met name het procesmatige karakter van een gedachte lijkt niet in overeenstemming te brengen met een toestand van de hersenen; en/of: – Gedachten zijn intentioneel. Dat wil zeggen ze gaan ergens over, zijn ergens op betrokken. Kunnen hersentoestanden dezelfde (soort) intentionaliteit hebben als gedachten in de menselijke geest? en/of: – Zeggen dat gedachten identiek zijn aan hersentoestanden geeft nog geen verklaring hoe bewustzijn dan ontstaat. 	
17	maximumscore 3	
	<p>Een goed antwoord bevat de volgende elementen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • een uitleg welke twee andere conclusies uit het experiment van Libet kunnen worden getrokken (behalve het niet bestaan van een vrije wil): 2 <ul style="list-style-type: none"> – de bereidheidspotentiaal is slechts een neiging; – de mens heeft een veto over deze bereidheid. • een beargumenteerde mening over welke van beide conclusies het meest aannemelijk is 1 	
	<p>voorbeeld van een goed antwoord:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Twee andere conclusies die getrokken kunnen worden uit de experimenten van Libet zijn de volgende: 2 <ul style="list-style-type: none"> – Ten eerste kan het zo zijn dat de verhoogde hersenactiviteit die aangeduid wordt als een bereidheidspotentiaal, niets meer is dan het woord zegt: dat er slechts een bereidheid is om de pols te bewegen. Dat zou ook een neiging kunnen zijn. – Het tweede is dat mensen weliswaar bereid kunnen zijn om de pols te gaan bewegen, maar dat ze er alsnog ook van af kunnen zien: er is een soort van veto. • Het laatste lijkt me het meest aannemelijk. Het gaat verder dan het eerste bezwaar en maakt het mogelijk dat mensen meerdere handelingen voorbereiden en pas op het laatste moment één handeling daadwerkelijk uitvoeren en de rest onderdrukken. Dit sluit aan bij het besluiteloze gevoel dat men kan hebben wanneer men meer ingewikkelde handelingen overweegt 1 	

Vraag	Antwoord	Scores
18	maximumscore 3	
	Een goed antwoord bevat de volgende elementen:	
	<ul style="list-style-type: none"> • een weergave van de kritiek van Dennett op de interpretaties van de experimenten van Libet: besluitvorming kost tijd 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • een uitleg met behulp van het begrip 'homunculus' van Dennetts kritiek op Descartes: de homunculus heeft een locatie of een oneindige rij homunculi 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • een uitleg waarom volgens Dennett de conclusie van het niet bestaan van een vrije wil niet wordt gerechtvaardigd door het experiment van Libet: vrije wil moet uitgesmeerd in de tijd worden gedacht 	1
	voorbeeld van een goed antwoord:	
	<ul style="list-style-type: none"> • Volgens Dennett heeft Libet niet ontdekt dat het bewustzijn achterblijft bij het onbewuste besluit, maar dat bewuste besluitvorming tijd kost. Dit sluit aan bij de gedachte van Dennett dat er geen 'cartesiaans theater' of 'homunculus' bestaat die een bewust besluit neemt, maar dat dit een in de tijd (en ruimte) uitgesmeerd proces is. In tegenstelling tot wat Libet dacht te doen, is er geen meetbaar moment vast te stellen waarop je je bewust wordt van iets 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Als het wezen van de mens een ziel of geest is die de buitenwereld kan waarnemen, dan veronderstelt dit dat de ziel of geest de buitenwereld aan zich voorbij ziet trekken, zoals iemand – een mannetje of homunculus – in het theater een opvoering of film aan zich voorbij ziet trekken. Maar binnen die waarnemer zou er weer een mannetje of homunculus moeten bestaan en zo verder. Dit leidt tot een oneindige rij: een mannetje in een mannetje in een mannetje en dat is onaanvaardbaar 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Kern van het bezwaar van Dennett is dat dergelijke visies de vrije wil op een bepaalde plaats situeren, en inderdaad blijkt die plaats niet te vinden. De vrije wil moet dan ook niet als op een bepaalde plaats gelokaliseerd gedacht worden, maar eerder door de tijd heen: de vrije wil bestaat zowel in het voornemen van een beweging, als in de uitvoering van die beweging en de controle daarop. Dit is wat hij bedoelt als hij zegt dat de vrije wil als uitgesmeerd in de tijd gedacht moet worden 	1

Vraag	Antwoord	Scores
19	maximumscore 2	
	Een goed antwoord bevat de volgende elementen:	
	• een uitleg hoe de opvatting van Kant een ondersteuning kan bieden aan de opvatting van Hume dat de vrije wil wel bestaat: de vrije wil bestaat in de noumenale wereld	1
	• een uitleg hoe de opvatting van Kant een ondersteuning kan bieden aan de opvatting van Swaab dat de vrije wil niet bestaat: de vrije wil bestaat niet in de fenomenale wereld	1
	voorbeeld van een goed antwoord:	
	• Kant stelt dat we ook onderdeel uitmaken van de noumenale wereld die aan de fenomenale ten grondslag ligt. Dit is een wereld van zedelijkheid en contingentie en daar ziet Kant ruimte voor de moraal en daarmee voor de vrijheid van de wil. Met de rede kan men de morele wet inzien, met de vrije wil kan men de morele wet willen volgen. Dit biedt een ondersteuning voor de opvatting van Hume dat de vrije wil wel bestaat	1
	• Kant maakt een onderscheid tussen de fenomenale en de noumenale wereld. De fenomenale wereld is de waarneembare wereld van noodzakelijkheid die wetmatig is. In die wereld is voor de vrije wil inderdaad geen plaats, want deze wereld is volledig opgebouwd uit causale verbanden van oorzaak en gevolg. Dit is een ondersteuning voor de opvatting van Swaab dat de vrije wil niet bestaat	1